

MORTEN HØRNING JENSEN ►► Den uløselige konflikt om templet blev nulstillet af Jesu død som et tempeloffer

Evangeliet bygger bro over konflikter

På Jesu tid hadede jøder og samaritanere hinanden. Så hvad ville Jesus i Samaria?

AF MORTEN HØRNING JENSEN
LEKTOR, PH.D.
MH@TEOLOGI.DK

En kold og regnfuld januar-dag i 1997 besøgte jeg for første gang den nuværende Vestbred, det bibelske Samaria. Selvom jeg længe havde haft lyst til den tur, var det ikke – og er ikke – sådan lige at køre ind i de besatte områder.

Historiske og arkæologiske kilder viser os, at jøder på Jesu tid lidt på samme måde sikkert også trak vejret en ekstra gang, inden de begav sig ind i Samaria – det gamle Efraims og Mannasses bjergland.

Vi skal ikke læse længe i evangelierne eller i andre historiske kilder fra Jesu tid, før det står klart for os, at samaritanerne og jøderne hadede hinanden af et godt hjerte. Apostlene Jakob og Johannes var klar til at udslette en samaritansk landsby med ild fra himlen, fordi dens indbyggere ikke ville give dem husly (Luk 9,54), og jøderne på tempelpladsen kaldte Jesus "en samaritaner besat af en dæmon", da de ikke kunne få skovlen under ham (Joh 8,48). Og den samaritanske kvinde ved Sykars brønd udbrød forbløffet til Jesus: "Hvordan kan du, en jøde, bede mig, en samaritansk kvinde, om noget at drikke?" (Joh 4,9).

Hvorfor hadede jøderne og samaritanerne hinanden? Og hvad ville jøden Jesus i Samaria?

Strid om, hvem de sande israelitter er

I århundrederne op mod Jesu fødsel voksede det samaritanske folk sig stort og stærkt med Garizimbjerget som deres centrum. De mente at have historisk ret til at kalde sig selv "israelitter". I både Gammel og Ny Testamente ser vi, at "jøderne", det vil sige judæerne i syd og gallæerne i nord, var arvtagere til dette ord. I Samaria var historien en

Samaritanerne og jøderne har altid haft en bitter kamp om at have det rette tempel til Gud. Den dag i dag tilbeder samaritanerne på Garizims bjerg ved at følge Mosebøgernes forskrifter. Hvert år kan man opleve slagtingen af påskelam.

helt anden. De anså sig for at være i en lige linje tilbage til de israelitiske stammer før eksilet.

Faktisk førtes sagen til datidens højesteret. Jøderne og samaritanerne anklagede hinanden hos de magt-havere, der havde besat området. Begge ville have de privilegier, der fulgte med at eje retten til at kunne kalde sig selv for "Israel".

Kernen i striden var retten til at have det sande tempel for Israels Gud. Ezras bog fortæller os, at "landets folk" ville være med til at bygge templet i Jerusalem i år 535 f.Kr. (Ezra 4,1-4). Det fik de ikke lov til, og i stedet byggede de deres eget på Garizim.

►► Jesus brugte den gamle strid til at vise, hvor dyb og omfattende forandringerne i den nye pagt med ham som Messias ville blive

Morten Hørning Jensen

zims bjerg nogle årtier efter. Omkring år 200 f.Kr. renoverede og udbyggede de det til en størrelse, der på det tidspunkt overgik templet i Jerusalem. Det havde overnatningsfaciliteter til omkring 10.000 personer, og på dette tidspunkt så det ud til, at samaritanerne virkelig ville gå af med sejren i kampen om det sande tempel.

Men i løbet af de næste 100 år vendte de politiske vinde. Judæa fik en stærk kongeslægt, der indtog Samaria og jævnedet templet på Garizimbjerget med jorden. Det var en kolossal katastrofe for det samaritanske folk, der blødte som et åbent sår på Jesu tid. Ved flere lejligheder forsøgte samaritanerne at gøre gengæld ved for eksempel at lynche gallæiske pilgrimme, der var på vej til templet i Jerusalem.

Så intens var kampen, at den endte som en bibelkamp. Samaritanerne anså ligesom saddukæerne kun de fem Mosebøger for at være Guds ord. Men deres version havde nogle bestemte ændringer. Alle de steder, hvor Mosebøgerne taler om "det sted, Herren vil vise jer", blev ændret til "det sted, Herren har vist

jer", nemlig Garizimbjerget. Og for at slå det helt fast tilføjede samaritanerne et 11. bud til de ti, der lød: "I skal bygge Herrens tempel på Garizims bjerg".

Hvad ville Jesus i Samaria?

Kamp om retten til at være israelit, have Guds tempel og den sande Moselov – hvis vi lægger de tre ting sammen, begynder vi at forstå, hvorfor jøderne og samaritanerne hadede hinanden. De kæmpede ganske enkelt om retten til at være Guds folk.

Så hvad ville Jesus i Samaria, når nu jøder ikke ville have noget med samaritanere at gøre (Joh 4,9)?

Svaret er, at Jesus gjorde samaritanerne til, hvad man kunne kalde for "evangeliets første test-case". Efter sit eget jødiske folk, men før os hedninger, blev samaritanerne evangeliets første modtagere på vejen fra Jerusalem over Samaria mod Jordens ende (ApG 1,8).

Samaritanerne er en del af Guds folk

Jesus brugte den gamle strid til at vise, hvor dybe og omfattende forandringerne i den nye pagt med ham som

Messias ville blive. I skyggen af Garizims ødelagte tempel sagde han til kvinden ved Sykars brønd, at selvom frelsen udgår fra jøderne, skal der nu komme en time, "da de sande tilbedere skal tilbede Faderen i ånd og sandhed" (Joh 4,23).

Den uløselige konflikt om templet blev nulstillet af Jesu død som et tempeloffer, så der selv i Garizims begynder vi at forstå, hvorfor jøderne og samaritanerne hadede hinanden. De kæmpede ganske enkelt om retten til at være Guds folk.

Også spørgsmålet om, hvem der er sand israelit, forholder Jesus sig til. I beretningen om de ti helbredte spedalske, hvor kun én vender tilbage – en samaritaner – siger Jesus med overraskelse i stemmen: "Er det kun denne fremmede, der er vendt tilbage?" (Luk 17,18).

På den ene side er en samaritaner altså ikke en del af Guds historisk folk. Men på den anden side åbnes Gudsrigets gode gaver nu op også for "fremmede". Faktisk er ordet, der her bruges, præcis det samme som det ord, der stod indmejslet ved muren rundt om templet i Jerusalem, hvor "fremmede" blev advaret mod at gå ind i templet under trussel af dødsstraf.

Jesus viste ved at gøre godt mod samaritanerne og jøderne på lige fod, hvad Paulus siden skrev i ord, nemlig at Jesus nedrev "den mur af fjendskab, som skilte os" (Ef 2,14).

Næsten på grænsen til at være for provokerende gik Jesus også ind i spørgsmålet om den sande lovtolkning. Fortællingen om den barmhjertige samaritaner er nemlig Jesu svar på en jødisk lovlærers spørgsmål om, hvordan loven tolkes korrekt.

Det ved den lovlærde i teorien: "Du skal elske Herren af hele dit hjerte og din næste som dig selv," svarer han (Luk 10,27).

Det var praksis, det kneb med. For hvem er min næste i grunden? Som svar på det spørgsmål fortæller Jesus om den barmhjertige samaritaner. En fra det folk, der bevidst havde ændret i Guds lov, for at få den til at passe til egne formål!

Pointen er tydelig: Hvis vores lovtolkning, hvis vores omgang med Bibelen ikke fører til større kærlighed til Gud og næsten, er den ikke sand (jf. Rom 13,8-10).

I lyset af disciplenens frygt og had (Joh 4,4) bliver det klart for os, hvordan Jesus bevidst ville vise os, hvor omfattende og kraftfuldt evangeliet er. Det bygger bro over selv de dybeste kløfter mellem Gud og os – og mellem os og andre.

I fire kronikker hen over foråret skriver ph.d. Morten Hørning og generalsekretær i Ordet og Israel Ole Andersen om fire emner, der fylder i evangelierne ud fra et undervisningsforløb, de sammen har haft i efteråret 2018 på Menighedsfakultetet.

Man kan læse mere om samaritanerne i TEL 2017/3 på www.bibelskarkaeologi.dk.